

Sarit Yishai-Levi

Regina frumuseții din Ierusalim

Traducere din limba ebraică de Monica Pruteanu

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Ioana Petridean

Design și ilustrație copertă: Andrei Gamarț

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Carusel Multimedia

Corectură:
Sabina Lungu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

YISHAI-LEVI, SARIT

Regina frumuseții din Ierusalim / Sarit Yishai-Levi ; trad. din lb. ebraică de
Monica Pruteanu. - București : Editura Trei, 2022
ISBN 978-606-40-1620-1

I. Pruteanu, Monica (trad.)
821.411.16

Titlul original: מילשורי לש יפוייה תכלמ
Autor: Sarit Yishai-Levi

Copyright © by Sarit Yishai-Levi and Modan Publishing House Ltd

Published by arrangement with The Institute for the Translation of Hebrew
Literature

Copyright © Editura Trei, 2022 pentru prezenta ediție

Personajele din această carte sunt rodul imaginației scriitoarei și orice
asemănare cu persoane din viața reală este una pur întâmplătoare.

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-1620-1

Mama mea, Luna, a murit cu puțin timp înainte de ziua în care urma să împlinesc optsprezece ani. Cu un an în urmă, pe când luam prânzul în familie, ca de obicei, iar mama punea pe masă faimosul ei *sofrito* cu fasole și orez alb, s-a așezat pe scaun și a spus:

— *Dio santo*, nu-mi simt piciorul.

Tata a ignorat-o, continuând să citească din ziarul *Yediot* și să mănânce, iar fratele meu mai mic, Roni, s-a amuzat, scuturându-i piciorul pe sub masă.

— Piciorul mamei e ca un picior de păpușă, a spus.

— Nu-i deloc amuzant, i-a răspuns mama furioasă, nu pot să pun piciorul în podea.

Tata a continuat să mănânce și la fel am făcut și eu.

— *Por Dio*, David, nu pot să merg, a spus mama din nou. Nu mă ascultă deloc piciorul ăsta.

Era deja pe punctul de a-și pierde controlul. În cele din urmă, tata s-a oprit din mâncat și și-a ridicat ochii din ziar.

— Încearcă să stai în picioare, i-a spus.

Mama n-a reușit să se ridice și s-a prins cu mâinile de colțul mesei.

— Trebuie să te ducem imediat la spital, a zis tata.

Dar în momentul în care au ieșit pe ușă, piciorul mamei și-a revenit, a început să-l simtă din nou și să pășească pe el, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Vezi? Nu-i nimic, a spus tata. Exagerezi, ca de obicei.

— Sigur, exagerez, a spus mama. Dacă ți s-ar fi întâmplat ție, am fi auzit sirena ambulanței de aici și până-n Katamon.

Acel episod a trecut ca și cum nici n-ar fi fost, dar mama îl povestea din nou și din nou, și Rahelicăi, și lui Becky și oricui era gata s-o asculte, iar tata se enerva și spunea:

— Destul! De câte ori poate să asculte omul aceeași poveste despre piciorul tău marionetă?

Apoi s-a întâmplat și a doua oară. Pe când se întorcea de la băcănie, cu o clipă înainte să intre în casă, a căzut și și-a pierdut cunoștința. De data asta a fost chemată ambulanța, iar mama a fost dusă la Spitalul Bikur Holim. Avea cancer; nu mai putea nici să stea în picioare, nici să meargă și a sfârșit într-un scaun cu rotile. Zilele acelea au fost începutul tăcerii mamei mele. Tăcea mai ales în prezența tatei. Vorbea cu ea și, pur și simplu, nu-i răspundea. Surorile ei, Rahelica și Becky, și-au neglijat soții și copiii, stând cu mama aproape douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. În ciuda rugămintelor lor, a refuzat să mai iasă din casă, rușinându-se că oamenii ar fi putut s-o vadă pe ea, pe Luna, cea care avusese cele mai frumoase picioare din Ierusalim, într-un scaun cu rotile.

Oricât de tare mi-aș fi călit inima în acele zile, tot s-a frânt în clipa în care am văzut-o pe Rahelica decojindu-i mamei o portocală aurie, implorând-o să mănânce din fructul ei preferat, și pe Becky, care, atentă și delicată, îi dădea unghiile cu oă roșie; chiar și atunci, când era

atât de bolnavă și slăbită, mama era în continuare preocupată de manichiura și pedichiura ei. Rahelica și Becky au încercat din răspuțeri să se comporte ca întotdeauna, ca și cum nimic teribil nu se întâmpla, sporovăind în continuare „taca-taca-taca, două găini“, după cum spunea bunica mea, Roza. Doar Luna, cea mai vorbăreață dintre ele, era tăcută.

Noaptea, una din ele rămânea cu mama. Dormea acum în sufragerie, pe o canapea extensibilă, care se desfăcea și se transforma în pat, înconjurată de scaune, ca să nu cadă.

Toate insistențele tatălui meu, de a dormi ea în patul din dormitor, iar el în sufragerie, au rămas fără răspuns.

— Spune că nu are aer în dormitor, i-a zis Rahelica tatei. Măcar dormi tu cum trebuie, ca să poți avea grijă de copii.

Dar eu și Roni, fratele meu mic, n-aveam nevoie ca tata să aibă grijă de noi. Amândoi profitam de faptul că toată lumea era preocupată de mama și că aveam libertatea de a hoinări pe străzi. Roni prefera să stea cu băieții de vârsta lui și petrecea zile întregi, dar și multe nopți, la ei acasă, în timp ce eu stăteam cu Amnon, iubitul meu. Părinții lui Amnon aveau o librărie în centrul orașului, sora lui era deja căsătorită, așa că aveam la dispoziție toată casa lor din strada Hamaalot. Dacă ar fi știut tata ce făceam când nu avea timp de mine, pe unde hoinăream după ore, i-ar fi dat lui Amnon o bătaie soră cu moartea, iar pe mine m-ar fi trimis în kibbutz.

Acum, când mă întorceam acasă mai târziu decât de obicei, mama nu mă mai numea „copila străzilor“ și nici nu mă mai amenința cu „Așteaptă tu să ajungă tata acasă, să-i spun la ce oră te-ai întors azi“. Nici măcar nu se mai uita la mine, doar stătea în scaunul ei cu rotile,

privind în gol sau șușotind cu una din surorile ei, singurele care reușeau să mai scoată câte un cuvânt de la ea. Tata pregătea cina, dar nici el nu prea întreba de mine și nici nu era interesat de ce fac. Părea că toată lumea preferă să stau cât mai puțin pe-acasă, să n-o deranjez cumva pe mama, care nici măcar din scaunul cu rotile nu reușise să mă facă să mă comport cum se cuvine.

Într-o după-amiază, pe când mă pregăteam să ies din casă și să merg la Amnon, Rahelica m-a oprit din drum.

— Trebuie să dau o fugă până acasă, mi-a spus. Rămâi cu mama ta până vine Becky.

— Dar am examen! Trebuie să mă duc la prietena mea, să învățăm împreună.

— Invit-o pe prietena ta la noi și învățați aici.

— Nu!

Vocea mamei, care aproape nu se mai făcea auzită, ne-a făcut pe amândouă să tresărim.

— Nu inviți pe nimeni aici! Dacă vrei, pleacă. N-am nevoie să stai cu mine și să mă dădăcești.

— Dar, Luna, a protestat Rahelica, nu poți rămâne singură.

— N-am nevoie să mă țină de mână. N-am nevoie să-mi poarte Gabriela de grijă sau tu, sau Becky, sau naiba știe cine altcineva. N-am nevoie de nimic; lăsați-mă-n pace!

— Luna, nu te înfură. Sunt deja două zile de când nu i-am văzut pe copii și pe Moise. Trebuie să dau o fugă până acasă.

— Du-te unde vrei, i-a spus mama și s-a retras din nou în ea.

— Iertate fie păcatele noastre, a spus Rahelica, frângându-și mâinile.

Niciodată nu o văzusem pe mătușa mea așa deznădăjduită, dar și-a revenit repede și mi-a spus hotărât:

— Stai aici cu mama ta și să nu te miști de lângă ea! Fug acasă câteva minute și mă întorc imediat. Să nu îndrăznești s-o lași singură nici măcar o clipă.

S-a răsucit pe călcâie și a ieșit pe ușă, iar spre regretul meu, am rămas singură cu mama. Ai fi putut tăia cu cuțitul aerul din încăpere. Mama, în scaunul ei cu rotile, cu o grimasă furioasă și acră, iar eu, ca o idioată, stând în mijlocul sufrageriei. În clipa aceea aș fi fost în stare să fac orice, numai să nu rămân singură cu ea.

— Mă duc în camera mea să învăț, am spus. Las ușa deschisă. Strigă-mă dacă ai nevoie de ceva.

— Stai jos, mi-a zis mama.

Ce?! Mama îmi cere să stau cu ea când suntem doar noi două, singure, în aceeași cameră?

— Vreau să te rog ceva.

Am simțit cum mă crispez. Mama nu mi-a cerut nici odată nimic. Mi-a spus întotdeauna doar ce am de făcut.

— Te rog să nu-i aduci aici pe prietenii și pe prietenele tale. Până mor, nu vreau oameni străini în casă.

— Până mori?

M-am speriat atât de tare, încât singurul mod în care am putut să-i întorc spusele a fost cu niște cuvinte pe care nici mie nu-mi venea să cred că le rostesc.

— O să ne îngropi pe toți.

— Nu te teme, Gabriela. Tu vei fi cea care mă va îngropa pe mine, mi-a spus șoptit.

Camera devenise prea strâmtă pentru amândouă.

— Mamă, ar trebui să-i mulțumești lui Dumnezeu. Sunt oameni care au cancer și mor imediat. Dumnezeu te iubește. Poți vorbi, poți vedea, trăiești.

— Tu numești asta viață? a șuiertat mama. Dușmanii mei ar trebui să trăiască așa. Asta înseamnă să trăiești murind.

— Tu ești cea care alege să trăiască așa, i-am răspuns. Dacă ai vrea, ai putea să te îmbraci, să te machiezi și să ieși din casă.

— Da, sigur, a bombănit supărată. Să ies din casă în scaunul cu roțile.

— Prietenul tău, Roșcatul, cel care a fost internat cu tine la Hadassa, rănit în timpul războiului, și el era într-un scaun cu roțile. Nu-mi amintesc ca el să nu fi ieșit din casă. Și zâmbea tot timpul.

Mama s-a uitat la mine ca și cum nu-i venea să creadă.

— Îți amintești de el? m-a întrebat în șoaptă.

— Bineînțeles că da. Avea obiceiul să mă așeze pe genunchii lui și să mă plimbe cu scaunul cu roțile, ca și cum am fi fost în mașinuțele din Luna Park.

— Luna Park, a murmurat mama. Trenul-fantomă.

A izbucnit deodată în plâns și mi-a făcut semn să ies din cameră, s-o las singură cu durerea ei.

Normal că am fugit. Această discuție aproape intimă fusese prea mult pentru mine. A fost singura conversație pe care am avut-o vreodată, aproape ca între o mamă și fiica ei, iar ea a încheiat-o în lacrimi.

A plâns ca o bocitoare, vocea îi urca și îi cobora, iar eu, în camera mea, mi-am astupat urechile cu palmele. Nu puteam suporta plânsetul ei deznădăjduit și disperarea ei agonizantă. N-am avut curajul să mă ridic de la locul meu, să mă duc s-o strâng în brațe și s-o alin.

Mulți ani mai târziu, voi regreta acest moment. În loc ca inima mea să se deschidă spre ea, s-a ferecat complet. Am stat întinsă pe podeaua rece din camera mea, astupându-mi urechile cu mâinile și urlând fără voce către Dumnezeu: „Fă-o să tacă, Dumnezeule, te rog, fă-o să tacă!”

Iar Dumnezeu, în nesăbuința Lui, m-a ascultat și a făcut-o să tacă. În aceeași noapte s-au auzit sirenele

ambulanței, care s-a oprit cu scârțâit de frâne în fața casei noastre. Patru bărbați zdraveni au urcat cele cincizeci și patru de trepte până la mansardă, au întins-o pe mama mea pe o targă și au dus-o în grabă la spital. Pe masa de operații, chirurgii au descoperit cu groază că trupul mamei mele era mâncat pe dinăuntru.

— E în zadar, mi-a spus tata, doctorii nu mai pot face nimic. Mama ta e pe moarte.

Mulți ani după moartea ei, când am găsit suficient loc în inima mea pentru a o invita pe mama înăuntru și pentru a o păstra acolo, mătușa Rahelica mi-a spus secretul suferinței ei — durerea care nu dădea înapoi niciodată. Dar atunci era deja mult prea târziu pentru a repara ceea ce fusese distrus între mine și mama mea.

Sunt o femeie a toamnei eu, o femeie a galbenului căzător. M-am născut în ultimul ei ceas, cu doi pași înainte de iarnă.

În copilărie, așteptam cu nerăbdare să cadă prima ploaie și să înflorească ceapa de mare. Alergam pe câmpuri, mă tăvăleam în iarba umedă, îmi lipeam fața de pământ și adulfmecam mirosul ploii. Adunam țestoase și le loveam carapacele tari cu degetele mele subțiri, salvam cuiburile de prundari căzute de prin copaci, culegeam șofran de toamnă și brândușe și urmăream melcii care se șteau pe câmpuri odată cu prima ploaie.

Dispăream cu orele, iar mama, sigură că eram la bunicul și la bunica, nu mă căuta niciodată. Când mă întorceam acasă, cu noroi lipit de haine și cu vreo țestoasă speriată în mână, se uita la mine cu ochii ei verzi și îmi spunea într-o șoptă la fel de aspră ca o palmă peste față:

— Complet diferită de orice om normal. Cum? Cum de-am născut un copil ca tine?

Nici eu nu știam cum de-a născut un copil ca mine. Era atât de grațioasă și fragilă, îmbrăcată întotdeauna în costume bine croite, care îi subliniau talia subțire, încălțată cu pantofi cu toc, arătând precum modelele din revistele colorate ale croitoresei Sara, care-i cosea toate hainele după modelul ținutelor actrițelor de la Hollywood.

Într-o vreme, mama comanda rochii identice, pentru ea și pentru mine, din aceeași țesătură și cu aceeași croială. Mă îmbrăca în rochiță, mă atenționa încontinuu să nu mă murdăresc, îmi lega în buclele roșcate o panglică asortată cu rochia, îmi curăța pantofii de piele și, ținându-ne de mână, mergeam la Cafeneaua Atara, de lângă casa noastră, pe strada Ben Yehuda. Dar, după ce mi-am murdărit rochiile din nou și din nou și nu le-am îngrijit deloc, s-a oprit. Nici măcar pantofi albi de lac și șosete din muselină nu mi-a mai cumpărat.

— Ce fel de fată ești tu? O neîngrijită! Niciodată nu vei fi o doamnă. Uneori mă gândesc că te-ai născut în cartierul kurzilor! spunea, iar acesta era cel mai cumplit lucru pe care ar fi putut să mi-l zică, fiindcă mama îi detesta pe kurzi.

Eu nu înțelegeam de ce îi ura mama pe kurzi. Nici bunica Roza nu îi ura sau, cel puțin, cu siguranță nu așa cum îi ura pe englezi. Nu am auzit-o niciodată spunând, fie uitat numele kurzilor, dar, când erau pomeniți englezii, care fuseseră în țară înaintea nașterii mele, întotdeauna, dar întotdeauna, adăuga „uitat fie numele englezilor în veacul vecilor“.

Se știa că bunica Roza ura englezii încă din timpul Mandatului, de când fratele ei mai mic, Efraim, a

dispărut ani de zile și a trăit ca membru al organizației clandestine Lehi.

Pe de altă parte, mama mea nu avea nimic împotriva englezilor. Din contră, de multe ori am auzit-o spunând că e mare păcat că au părăsit țara.

— Dacă englezii ar fi rămas, kurzii n-ar fi venit.

Mie chiar îmi plăcea mult de kurzi, în special de familia Barazani, care trăia în cealaltă jumătate a casei bunicului și a bunicii. Cele două curți erau separate de un gard subțire, iar o dată pe săptămână, doamna Barazani aprindea un foc în curte și cocea o plăcintă delicioasă, umplută cu brânză. Până în ziua în care mama, amenințându-mă cu bătaia, mi-a interzis să mă mai apropiu de partea Barazanilor, abia așteptam momentul în care „kurdia“, după cum o numea bunica, mă invita să stau jos, lângă cuptor, și să mă desfăt mâncând din coptura ei cu gust divin.

Aron Barazani se îmbrăca într-un caftan larg, „precum arabii din Orașul Vechi“, după cum zicea mama, purta o eșarfă înfășurată în jurul capului, mă așeza pe genunchii lui, râzând cu gura lui știrbă, și vorbea cu mine într-o limbă pe care nu o înțelegeam.

— *Papukata*, de unde te-a cumpărat mama ta? Din Piața Mahane Yehuda? râdea doamna Barazani. Nu se poate ca tu și ea să faceți parte din aceeași familie.

Mulți ani mai târziu am aflat de la mătușa Becky că era o vrajbă veche între familia noastră și Barazani.

Mătușa Becky era cea mai tânără dintre fiicele bunicii și ale bunicului Armoza și mă iubea ca pe o soră mai mică. Avea grijă de mine și petrecea mult mai mult timp cu mine decât o făcea mama. Mă folosea și ca alibi când se întâlnea cu iubitul ei, Eli Cohen cel frumos, care era la fel de arătos ca Alain Delon. În fiecare zi, după-amiaza, Eli Cohen cel frumos venea cu motocicletă lui neagră și

strălucitoare, pe care o oprea lângă scară, și începea să fluiera „Pe coama dealului, păștea o vacă“. Mătușa Becky ieșea în curte, îi făcea semn, mă trăgea după ea și striga la bunica Roza:

— O duc pe Gabriela la joacă.

Înainte să apuce bunica să-i răspundă, eram deja la scară, unde ne aștepta Eli Cohen cel frumos. Becky mă așeza între ei doi și mergeam de-a lungul străzii Agrippa, până la King George. Și întotdeauna, când treceam prin dreptul clădirii cu aspect modest din fața parfumeriei Tzilla, de unde își cumpăra mama parfumuri și ruj, Becky spunea:

— Uite, aici e parlamentul nostru.

Odată s-a întâmplat chiar să-l vedem pe Ben Gurion ieșind din clădirea Parlamentului nostru, îndreptându-se spre strada Hillel, iar Eli Cohen cel frumos l-a urmărit cu motocicleta, până l-am văzut intrând în Hotelul Eden. Acolo, mi-a povestit Becky, mergea să doarmă când venea la Parlamentul nostru, în Ierusalimul nostru.

După ce l-am văzut pe Ben Gurion, Eli Cohen cel frumos a făcut cale întoarsă spre King George. Becky țipa la el:

— Eli, conduci ca un nebun!, dar el nu auzea și gonia în continuare cu motocicleta lui, trecând de strada Ha-maalot și oprindu-se abia la intrarea în Parcul Orașului.

Acolo știam clar ce vom face: pe mine mă trimiteau să mă dau în leagăne sau pe tobogane, iar ei se sărutau până când venea seara și aproape că se lăsa întunericul peste noi. Abia atunci, când nu mai erau alți copii și alte mame în parc, iar eu rămâneam singură la locul de joacă, Eli Cohen cel frumos ne ducea înapoi acasă, pe motocicleta lui, cu mine înghesuită între el și Becky. Mama, care venea să mă ia, țipa la mătușa Becky:

— Unde naiba ai fost cu copilul? V-am căutat în tot Ierusalimul.

Iar Becky îi răspundea:

— Dacă ai fi dus-o tu la joacă, în loc să stai toată ziua la Cafeneaua Atara, atunci poate aș fi putut învăța pentru examenul de mâine, așa că mai bine mi-ai mulțumi!

Mama își netezea fusta, își trecea mâna peste cofura perfectă, se uita la unghiile ei date cu oăă roșie, mormăia pentru ea un „Duce-te-ai în Gaza și Așkelon“, mă lua de mână și mă ducea acasă.

Mătușă Becky s-a logodit cu Eli Cohen cel frumos la Cafeneaua Armon. A fost o logodnă minunată, cu mese pline de bunătați și un cântăreț care a interpretat melodiile lui Israel Itzhaki. Mătușă Becky a fost la fel de frumoasă ca Gina Lollobrigida, iar Eli Cohen cel frumos a fost la fel de arătos ca Alain Delon. Când au făcut poza de familie cu cei doi logodnici, bunicul Gabriel a stat la mijloc, înconjurat de întreaga familie, iar eu am stat cocoțată pe umerii tatălui meu, uitându-mă de sus la toată lumea. A fost ultima fotografie cu bunicul Gabriel, fiindcă cinci zile mai târziu a murit.

După ce a murit, în cele șapte zile de doliu, când mama leșina încontinuu de la cât de mult plângea, încât erau nevoiți s-o stropească mereu cu apă ca s-o trezească, bunica Roza a spus:

— *Basta*, Luna! Revino-ți, să nu avem încă o tragedie în familie!

Tia Allegra, sora bunicului Gabriel, a zis:

— Odihnească-se în pace Gabriel. Nu numai că nu-i plânge moartea, dar nici fiică-sii nu-i dă voie să leșine de durere.

Tocmai atunci și-a găsit Becky să-i anunțe când se va mărita cu Eli Cohen cel frumos. Cu toții au felicitat-o, dar i-au spus și că trebuie să aștepte un an, din respect pentru

bunicul Gabriel. Însă Becky le-a răspuns că ea nu așteaptă în niciun caz un an, fiindcă va fi deja prea bătrână pentru a mai avea copii. Atunci, *tia* Allegra a spus:

— Gabriel, iertate fie-ți păcatele, dar ce fel de fete ai crescut, de nu pot ține doliu după tine nici măcar un an?

Mama mea, care își revenise din leșin, a zis în șoaptă:

— Bine că se mărită în sfârșit. Mă și gândeam c-o să moară fată bătrână.

Și-așa a izbucnit cearta, cu mătușa Becky aruncând după mama cu *sapatos* și amenințând că o omoară, dacă mai îndrăznește vreodată să spună despre ea că e fată bătrână, la care mama i-a răspuns:

— Ce să facem, *querida*, ăsta-i adevărul. La vârsta ta, eu eram deja mamă.

Atunci mătușa Becky a ieșit valvârtej din casă, cu mine după ea, alergând de la treptele de pe strada Agrippa și până la cimitirul Spitalului Wallach. S-a sprijinit de gardul cimitirului, m-a așezat lângă ea, după care a izbucnit într-un plâns amar.

— Vai, *papo, papo*, cum te-ai dus și cum ne-ai lăsat, *papo*? Ce-o să ne facem fără tine?

Când s-a oprit din plâns, s-a întors către mine, m-a îmbrățișat strâns și mi-a spus:

— Știi, Gabriela, cu toții spun că bunicul Gabriel a iubit-o cel mai mult pe mama ta, Luna, mai mult decât pe oricine altcineva; dar eu, eu nu am simțit niciodată că mă iubește mai puțin. Bunicul Gabriel avea o inimă de aur, în care puteau încăpea cu toții. Iar tu, frumoasa mea, să nu lași pe nimeni niciodată să te trateze rău, ai auzit? O să-ți găsești un băiat ca Eli al meu și-o să te măriți cu el și-o să fii fericită, nu-i așa, fata mea bună? Nu căuta nici la dreapta, nici la stânga. Când vei întâlni un tânăr ca Eli, vei simți dragostea aici, în inimă.

Mi-a luat mâna și a lipit-o de trupul ei, undeva mai sus de burtă, între sâni ei frumoși.

— Chiar aici, Gabriela, aici vei simți iubirea; și când o vei simți, vei ști că l-ai întâlnit pe Eli al tău și te vei mărita cu el. Acum hai să ne întoarcem acasă, înainte ca bunicul Gabriel să se înfurie că am fugit de la priveghiul lui.

În cele din urmă, mătușa Becky a așteptat un an, până când s-au sfârșit zilele de doliu, și abia atunci s-a măritat cu Eli Cohen cel frumos, la Cafeneaua Armon, unde se logodiseră. Pe mine m-au îmbrăcat într-o rochie albă și m-au pus să merg în fața miresei, să împrăști bomboane împreună cu vărul meu, Boaz, fiul cel mare al mătușii Rahelica, născut cu numai câteva luni înaintea mea și înfășurat acum ca o mumie într-un costum de mire, cu papion.

Mama și sora ei mijlocie, Rahelica, făceau totul împreună. Chiar și rochia mea și costumul lui Boaz au fost alese de ele. Când Rahelica nu era acasă la ea, pe strada Usishkin, era la mama, iar când mama nu era acasă, pe strada Ben Yehuda, era la mătușa mea.

După moartea bunicului, bunica Roza a rămas singură în casa lor mare. Uneori venea la noi sau se ducea în vizită la celelalte fiice ale ei. Venea întotdeauna cu ciocolată și bomboane din lemn dulce și ne spunea tot timpul câte o poveste fascinantă de pe vremea când lucrase în casele englezilor.

— Gata cu poveștile astea! protesta mama supărată. Nu e chiar așa o mare onoare să cureți toaletele englezilor.

Dar bunica nu o lua în seamă și spunea:

— Nu e nici chiar așa o mare rușine! Eu nu m-am născut ca tine, prințesă cu lingura de aur în gură. A trebuit să-l hrănesc pe fratele meu, Efraim. În plus, am învățat de la englezi o grămadă de lucruri.